

Bazele socio-fundamentale

ale abordării *lui* MALEK BENNABI *față de*
CIVILIZAȚIE

BADRANE BENLAHCENE

THE SOCIO-INTELLECTUAL FOUNDATIONS OF
MALEK BENNABI'S APPROACH
to **CIVILIZATION**

Seria IIIT Cărți-pe-scurt

BAZELE SOCIO-FUNDAMENTALE ale abordării
lui MALEK BENNABI *față de*
CIVILIZAȚIE

Badrane Benlahcene

Versiune prescurată de Alison Lake

Institutul Internațional de Gândire Islamică

The Socio-Intellectual Foundations
of Malek Bennabi's Approach to Civilization
Badrane Benlahcene

© Institutul Internațional de Gândire Islamică, 2020

P.O. BOX 669, HERNDON, VA 20172, USA
www.iiit.org

LONDON OFFICE
P.O. BOX. 126, RICHMOND, SURREY, TW9 2UD, UK
www.iiituk.com

Această carte este protejată prin drepturi de autor. Sub rezerva excepțiilor statutare și a acordurilor colective anterioare de licențiere, reproducerea oricărei părți nu este posibilă decât cu acordul scris al editorilor.

Opiniile și părerile exprimate în această carte sunt cele ale autorul și nu neapărat cele ale editorilor.

IIIT Books-in-Brief Series

IIIT Books-In-Brief Series reprezintă o colecție veritabilă a publicațiilor cheie ale Institutului, scrise într-o formă condensată pentru a oferi cititorilor înțelesul de bază al conținutului principal al originalului. Scrise într-o formă scurtă, ușor de citit, într-un format mic, aceste rezumate oferă o perspectivă de ansamblu, scrisă cu atenție, a unei publicații mult mai mari și speră să stimuleze cititorii să exploreze originalul.

Bazele socio-intelectuale ale abordării lui Malek Bennabi față de civilizație a fost publicată în forma sa completă în 2011. De când a apărut prima dată eseul lui Samuel Huntington despre „Ciocnirea civilizațiilor”, îngrijorarea față de civilizație și conflict au fost introduse în dezbateri la nivel mondial. Malek Bennabi (1905 – 1973), un gânditor Algerian eminent și un intelectual musulman deosebit, s-a concentrat în mod deosebit pe dezvăluirea cauzelor declinului islamic și succesului civilizației și culturii occidentale.

Problema cheie pe care el a teoretizat-o nu se află în Coran sau în credința islamică, ci chiar în musulmani. Autorul investighează abordarea lui Bennabi față de civilizație și principiile fundamentale extrase, folosind metodologia meta-teoretizării. Procedând astfel, el aduce o lumină suplimentară, poate asupra unuia dintre cele mai intrigante elemente ale teoriei lui Bennabi, și anume că civilizația este guvernată de factori socio-intelectuali și interni-externi și că o ecuație poate fi generată de civilizație însăși. Această ecuație $\text{om} + \text{pământ} + \text{timp} = \text{civilizație}$, și din care religia, conform lui Bennabi, formează catalizatorul important, este explicată și semnificația sa este evaluată în

termenii inversării declinului islamic. Ceea ce este clar în mod aparent este că pentru Bennabi, Omul reprezintă forța centrală din orice proces civilizator și fără el celelalte două elemente nu au valoare.

Cu privire la rezultate, convingerea infailibilă a lui Bennabi că dacă musulmanii nu își vor schimba condiția lor spirituală, ei nu pot face nicio schimbare importantă, cu efect de lungă durată în societate este reflectată în versetul coranic: „Dumnezeu nu schimbă nimic la un popor până ce acesta nu-și schimbă ce are în suflet.” (13:11)

Versiunea prescurtată a lucrării originale aparținând lui
Badrabe Benlahcene

**BAZELE SOCIO-INTELECTUALE ALE ABORDĂRII LUI MALEK
BENNABI FAȚĂ DE CIVILIZAȚIE**

2011

INTRODUCERE

Această carte se concentrează pe munca lui Malek Bennabi (1905 – 1973), un gânditor algerian proeminent și un mare intelectual musulman, oferind o nouă perspectivă asupra metodologiei și filosofiei sale.

Bennabi, a cărui cercetare a dezvăluit cauzele declinului musulmanilor și succesul civilizației și culturii occidentale, a concluzionat că problemele nu se află în Coran sau religia islamică, ci în musulmani. O imagine reală a efectelor colonizării și a factorilor care guvernează civilizația ar putea rezolva problemele lumii islamice și să lanseze o nouă renaștere musulmană.

Lucrarea investighează abordarea lui Bennabi față de civilizație și principiile extrase folosind metodologia de meta-teoretizare (*Mu*), mergând dincolo de literatura existentă pentru a prezenta abordarea intradisciplinară a lui Bennabi față de civilizație și a analiza structura sa de bază. Aceasta subliniază teoria lui Bennabi conform căreia factorii socio-intelectuali și interni-externi guvernează civilizația și o ecuație care poate fi generată pentru civilizație însăși.

Conform lui Bennabi, religia este cel mai important catalizator pentru ecuația om + pământ + timp = civilizație, și este semnificativă pentru inversarea procesului declinului islamic, și fără el celelalte două elemente nu au valoare.

Teoria lui Bennabi conform căreia musulmanii trebuie să își schimbe mai întâi condiția lor spirituală înainte să încerce să schimbe cu succes societatea sau civilizația are ecou în versetul coranic 13:11 „Dumnezeu nu schimbă nimic la un popor până ce acesta nu-și schimbă ce are în suflet.”

Studiul civilizațiilor și schimbarea globală continuă să existe, în mod proeminent, în cercurile academice. Mulți cercetători și savanți au cerut revizuirea lucrările civilizaționiștilor frunțași.

Bennabi, primul filosof social musulman și om de știință social, din lume, de la Ibn Khaldun, a căutat să găsească legile universale și principiile fundamentale care să guverneze societățile umane și civilizațiile și să determine destinul lor în istorie. Preocuparea lui cu privire la declinul civilizației islamice l-a condus spre analizarea cauzelor acestuia și către oferirea unor soluții. Mai degrabă decât să abordeze dilema prin politică, economie și ideologie, el pune accent pe rolul ideilor drept catalizator pentru creșterea și dezvoltarea civilizației.

Cu o înțelegere profundă a islamului și a științelor sociale, Bennabi a abordat performanța societățile umane și a dinamicii culturii și a civilizației dintr-o perspectivă universală. El a urmărit să rezolve problemele societății din ca-

drul civilizației, unitatea inteligibilă pentru studiul fenomenului socio-istoric. El a afirmat, „Problema fiecărui om, în esența sa, este cea a civilizației sale.”

Filosofia lui Bennabi este un sistem integrat de interpretare, bazat pe o profundă înțelegere a islamului. Abordarea sa față de studiul civilizației și cursul său de-a lungul istoriei ajută la diagnosticarea crizei civilizației musulmane și să explice originile și soluțiile sale. Pregătirea sa științifică, combinată cu un mediu filisofic, sociologic și istoric, l-a ajutat să analizeze civilizația europeană și să genereze o gândire originală și să analizeze punctele forte ale *Umma*, dar și slăbiciunile sale.

Studiul urmărește determinarea factorilor diverși care au influențat abordarea lui Bennabi față de civilizație. Acesta analizează uneltele sale, metodele, conceptele, teoriile și analizează procesul și abordarea lui. Țelul final este acela de a înțelege civilizația contemporană și consecințele ei asupra vieții sociale și de a oferi un cadrul civilizațional pentru factorii de decizie.

Abordarea meta-teoretică aparținând lui Bennabi reflectă eforturile intelectuale din lumea musulmană din secolul al XIX – lea, eforturi care au încercat să rezolve retrogradrea, înapoierea și să reactiveze civilizația islamică, printr-un sistem cuprinzător de analiză. Abordarea interdisciplinară intermediară rezultată se trage din filosofia istorică, științele sociale și moștenirea lui Ibn Khaldun. Această perspectivă este esențială pentru diagnosticarea dilemelor parțial diferite din lumea musulmană și alte civilizații.

Pentru o înțelegere mai bună a conceptului lui Bennabi despre civilizație, vom folosi abordarea lui George Ritzer asupra meta-teoriei, studiul sistematic al structurii care este baza teoriei sociologice. Acesta se adaptează mult mai sistematic cadrului cultural și intelectual islamic, sferei fundamentale a dezvoltării ideilor lui Bennabi. Autorul utilizează primul tip de meta-teorie (*Mu*).

Țelul studiului prezent este acela de a înțelege mai bine teoria lui Bennabi despre civilizație, cu cele patru dimensiuni a subtipului de meta-teoretizare (*Mu*).

Mu implică studiul teoriei pentru a obține o înțelegere mai profundă a unei teorii deja existente. Dimensiunea sa socio-internă privește către domeniul studiului și se concentrează mai mult pe factorii sociali decât pe cei cognitivi. Dimensiunea socio-externă se îndreaptă către un nivel macro pentru a vedea societatea mai largă și impactul său asupra teoretizării, în timp ce pune accent pe relațiile dintre procesul de teoretizare și diferite instituții.

În ceea ce îl privește pe Bennabi, această dimensiune se concentrează pe relația din factorii sociali externi și formularea și dezvoltarea abordării sale.

Dimensiunea intelectuală internă se concentrează pe problemele intelectuale sau cognitive care sunt, în mod tradițional, interne studiului civilizației. Aceasta include încercările de a identifica paradigmele cognitive majore, școlile de gândire, schimbările de paradigmă și dezvoltarea uneltor meta-teorizării.

Dimensiunea intelectuală externă se îndreaptă către alte discipline academice pentru idei, unelte, concepte și teorii pentru studiul civilizației. În cazul lui Bennabi, această dimensiune implică impactul Coranului, gândirea religioasă din lumea musulmană, filosofia, psihologia științele naturale și alte activități intelectuale, din afara domeniului studiilor civilizațiilor și cele două paradigme dominante ale sale.

Mu oferă metode sistematizate pentru a înțelege, evalua, critica și îmbunătăți teoriile deja existente. Meta-teoreticienii studiază sistematic o multitudine de teorii sociologice detaliate, adesea comparative. *Mu* permite o evaluare mult mai adecvată și analiza critică a teoriilor existente.

Metoda comparativă a acestui studiu utilizează modelul *Mu* pentru a înțelege abordarea lui Bennabi față de civilizație și compară abordarea sa cu cea a lui Ibn Khaldun și a altora. Această cercetare folosește o abordare prin intermediul mai multor metode, combinând analiza istorică, comparativă și analiza de conținut.

Prin comparare, autorul intenționează să înțeleagă și să descopere diferențele și similaritățile dintre abordarea lui Bennabi și a celorlalți.

Metoda analizei conținutului se adresează conceptelor lui Bennabi, a presupunerilor și termenilor pentru a înțelege expresiile sale, relevând structura de bază a abordării sale și viziunea diverselor sale concepții ca un sistem de înțelegere profundă bazată pe *Mu*. Acest continuum micro-

macro este, de asemenea, un instrument epistemologic folosit pentru adresarea lumii sociale complexe.

Sursele principale ale studiului prezent pentru a analiza cadrul lucrării lui Bennabi și abordarea sa față de civilizație sunt lucrările originale ale lui Bennabi, care a publicat toate cărțile sale sub un singur titlu, *Mushkilat al-Hadarah* (*Problemele civilizației*) și alte lucrări despre sociologie și ramurile sale adiacente, filosofia istoriei, antropologie, istorie și alte științe sociale. Autorul folosește alte lucrări drept surse secundare.

Capitolul I

Concepte și abordări

O abordare interdisciplinară este cea mai productivă pentru teorie și cercetarea despre civilizație, din moment ce cuprinde toate aspectele fenomenului. Când investigăm dezvoltarea conceptului „civilizației” și abordăm problemele acesteia de-a lungul istoriei, ne poate ajuta să identificăm paradigmele dominante și școlile din această arie de studiu al civilizațiilor. Determinarea modului în care conceptul de civilizație s-a născut din diferite tradiții lingvistice și culturale în diferite civilizații este provocator, în mod special în tradițiile musulmanse și occidentale. Este dificilă, de asemenea, controversa despre diferite definiții date unor arii distincte ale civilizației. Mai mulți cercetători sunt de acord că civilizațiile sunt cele mai extinse entități, din punct de vedere cultural.

Huntington, care aşază civilizaţia în contextul istoriei şi al dezvoltării în timp, combină de asemenea civilizaţia cu religia, o caracteristică centrală a civilizaţiei, aşa cum au făcut Ibn Khaldun, Toynbee, Bennabi şi savanţii din alte civilizaţii.

Islamul şi profetul Muhammad (Pacea fie asupra sa!) au schimbat bazele relaţiilor sociale din societatea arabă tribală în idei bazate pe cultura islamică civilă care combina diferite pături sociale şi grupări etnice. Ca fondator al unei societăţi şi civilizaţii, Profetul Muhammad a realizat faptul că o dezvoltare urbană ar trebui să înlocuiască cultura nomadă şi tribală. Oraşul său, Medina, a fost nucleul transformării civilizaţiei.

Termenul „civilizaţie” a apărut pentru prima dată în tradiţiile culturale musulmane în scrierile lui Ibn Khaldun, secolul al XIV – lea. El a introdus *hadarah* şi *‘Umran*, comparabile cu termenul occidental „civilizaţie” şi *‘Ilm al-‘Umran* (ştiinţa civilizaţiei). Ibn Khaldun a văzut civilizaţia ca un stadiu necesar unde oamenii locuiesc şi socializează. Conceptul său subliniază caracterul dinamic al fenomenului, în procesul dezvoltării umane.

Conceptul civilizaţiei s-a dezvoltat în continuare printre musulmanii intelectuali, în a doua parte a secolului al XIX – lea, odată cu renaşterea islamică şi primele ciocniri cu Europa modernă.

Conceptul de *hadarah* a devenit popular printre cercurile intelectuale şi ştiinţifice din lumea arabă şi Bennabi a fost un pioner în a-l numi „civilizaţie”. În alte limbi din lumea

musulmană era folosit termenul *madaniyyah* sau alte derivate ale sale.

Perspectivile musulmane și occidentale sunt de acord cu privire la elementele rudimentare ale civilizației: viața la oraș, ordinea sau organizarea și viața sedentară.

Diferitele cuvinte din limbaje variate pentru civilizație sunt de acord cu faptul că civilizația conține o societate urbană, unele forme de guvernământ, o formă de educație, capacitatea oamenilor de a transforma mediul lor înconjurător și viețile acestora, funcții specializate, o rețea de relații sociale și un sistem de credință și conceptul lui Dumnezeu sau al unei ființe superioare.

În ciuda unui larg acord cu privire la calitățile cheie ale civilizațiilor, există totuși diferențe de perspective, metodologie, focus și concepte. Diferite abordări pot fi observate în cadrul paradigmelor dominante de filosofie, istorie și științe sociale, cu diviziunile lor din antropologie și sociologie. Prezentarea oferă un cadru necesar pentru a înțelege problema civilizației în general și concepția lui Bennabi, în mod particular.

Filosofia istoriei a apărut ca o nevoie de a da explicații raționale evenimentelor din jur. În timp ce istoria este un studiu „de primă mână” al acțiunilor, evenimentelor și situațiilor din trecut, filosofia istoriei reprezintă un studiu de „mâna a doua”: analizează studiul despre aceste subiecte. Poate fi considerat un „meta” studiu, care nu se ocupă direct de evenimente, acțiuni și situații; în schimb, acest studiu indirect caută să explice și să elaboreze răs-

punsuri despre trecut. Filosofii istoriei urmăresc viziuni cuprinzătoare despre procesul istoriei.

Istoricii caută să descrie trecutul, de ce societatea se schimbă, rolul actorilor și providența din istorie și tiparele universale din mișcările istorice. Unele școli de gândire accentuează prezența voinței divine, în timp ce alții au scos în evidență rolul individului sau a economiei și ale altor forțe impersonale din procesul istoric.

Într-o abordare progresivă a istoriei, Plato, Herder, Hegel și mulți alți gânditori europeni au văzut concepțiile iudeo-creștine despre timp și istorie drept progresul într-o linie dreaptă, combinată cu noțiunea clasică de cicluri istorice.

Fără o schemă general acceptată care poate să ofere un cadru unitar, cei care au încercat să scrie istoria lumii au folosit trei abordări: modelul seriilor (succesiunii) culturilor civilizațiilor în care toate culturile (civilizațiile) sunt subiectul aceluiași tipar de dezvoltare; modelul progresului; și istoriile simple paralele ale umanității unor oameni diferiți. Modelul secvențial este cel mai dezvoltat și a luat ființă din lucrările savanților marilor civilizații, cum ar fi Ibn Khaldun.

Comparativ cu paradigma tradițională a filosofiei istoriei și abordările acesteia variate față de civilizație, paradigma științelor sociale abia se formează.

Antropologia a fost prima știință socială care s-a adresat studiului civilizației și culturii umane. Civilizația, în tradi-

ție antropologică, reprezintă cel mai înalt stadiu al culturii și cea mai dezvoltată identitate culturală.

Sociologii abordează istoria dintr-un unghi diferit. Sociologia istorică nu intenționează în mod primar să construiască modelele pentru dezvoltare a proceselor structurate de schimbare. Aceasta se axează pe istorie în timp ce examinează aspectele sociale ale evenimentelor istorice, faptelor sau instituțiilor.

În acest context, civilizația, ca un fenomen la scară largă și proces evoluționar de dezvoltare și istoric pe termen lung, aparține macrosociologiei.

Precum istoricii și filosofii istoriei, macrosociologii cred că ei pot înțelege cele mai de bază procese ale schimbării în viața omului dacă analizează perioade de timp mai întinse.

Cele mai presante probleme ale timpurilor noastre sunt văzute, din ce în ce mai mult, ca macrosociologice și cer o teorie macrosociologică și căutarea unor soluții. Multe dezvoltări și probleme microsociologice nu pot fi înțelese sau adresate decât într-un context al curentelor sociale mai extinse. Macrosociologia, cu atenția sa axată pe unități de analiză, a contribuit la studiul fenomenului la scara largă prin analizarea proceselor pe termen lung, sistemelor culturale, societăților și civilizației.

Sociologia schimbării a contribuit la studiul civilizației și schimbarea istorică prin niveluri de categorizare ale schimbării bazate pe o singură variabilă: mărime (familie,

societate, cultură, civilizație, lume); perioadă istorică (pe termen lung, pe termen scurt); sau aspect (cultural, intelectual și civilizațional).

Paradigma științelor sociale axate pe caracteristica empirică a evitat întrebări mai teoretice și filosofice. Literatura a demonstrat o nevoie metodologică pentru un studiu interdisciplinar al civilizației și o examinare sistematică a complexității sale.

Conceptele variate ale „civilizației” ar putea lua în considerare caracterul său multifacțat și abordările existente inadecvate. Eșecul altor abordări de a gestiona studiul civilizației sugerează că civilizația nu poate fi studiată adecvat pe niveluri diferite într-o manieră izolată, ci ar trebui conceptualizată sub o perspectivă globală.

Capitolul II

Conceptele principale ale abordării lui Bennabi față de civilizație

Bennabi a criticat curentele reformiste și moderniste în lumea musulmană modernă pentru neglijarea cauzelor crizei și pentru că s-au concentrat doar pe simptome. El a susținut că eforturile de a stârni o renaștere în lumea musulmană nu a produs o abordare sistematică față de criză. Problema are rădăcini în cultura musulmană, după era *al-Muwahhid*, iar Bennabi a spus că procesul istoric a pavat drumul spre colonizare. Colonizarea nu este motivul principal pentru situația prezentă în lumea musulmană, ci vulnerabilitatea noastră de a fi colonizați este unul dintre mai mulți factori secundari.

Definițiile date de Bennabi civilizației sunt variate. El a recunoscut că civilizația activează capacitățile sociale de a face față problemelor cruciale ale societății și a indicat balanța dintre aspectele morale și materiale din viața omului. Din moment ce societatea justifică activitățile umane din planul istoriei, societatea este forța principală din orice proces civilizațional. Bennabi susține că factorii materiali și morali sunt imperative pentru a crea echilibru și viață în societatea umană și să genereze solidaritate și unitate. El a definit civilizația prin structura și esența sa socială: „...ființa umană învață cum să trăiască în cadrul unui grup și percepe ... importanța esențială a rețelei de relații sociale în organizarea vieții umane ca să își îndeplinească rolul și responsabilitățile sale istorice.”

Pentru Bennabi, formula „civilizație = om + pământ + timp” a reprezentat ecuația civilizației, care îi determină, din punct de vedere structural, elementele sau ingredientele sale. Aceste elemente de bază ale oricărei acțiuni sau produs indică că problema civilizației se poate deconstrui în trei categorii: om, pământ și timp.

Bennabi a spus că toate obiectele sau lucrurile pe care oamenii le produc rezultă din om (*Insan*), pământ (*Turab*) și timp (*Wagt*). Aceste trei elemente regăsite în fiecare societate sunt elementele fundamentale pentru ca o societate să înceapă procesul de civilizare. Când vom aborda științific construirea personalității umane, a exploatării solului și organizarea timpului, doar atunci civilizația va oferi serviciile sociale necesare și asistența necesară umană pentru dezvoltare. În această ecuație, omul (*Insan*) este mecanis-

mul primar al civilizației și forța centrală din orice proces civilizațional.

Bennabi a criticat mișcarea reformistă din lumea musulmană pentru încercarea sa de a reforma mediul în loc să se ocupe de factorul uman și a susținut că trebuie să reformăm omul. El a afirmat că civilizația se ridică o dată cu tipul de om integrat care transformă caracteristicile sale în idealurile sale pentru a-și îndeplini rolul în societate.

Conceptul orientării (*tawjih*), conform lui Bennabi, se referă la armonia din mișcarea civilizației, unitatea obiectivelor și evitarea unui conflict dintre eforturile care pornesc din aceleași surse și ținesc către obiective similare. Bennabi a văzut cultura ca pe un factor primar în influența asupra omului ca personalitate socială și societatea ca pe un corp colectiv. Moda culturii determină direcția civilizației și destinului său în istorie.

În ecuația lui Bennabi, religia este esențială pentru a organiza și direcționa cele trei elemente către procesul lor civilizațional. Fără excepție, toate civilizațiile din istorie au înflorit printre ideile religioase. Totuși, în abordarea lui Bennadi, religia nu poate să înceapă funcția sa civilizatoare decât dacă pornește într-un proces civilizator care așază omul, pământul și timpul într-un singur proiect. El susține că civilizațiile contemporane au formulat sinteza dinamică originală a omului, pământului și timpului, în leagănul unei idei religioase.

Bennabi a discutat despre originea și natura ținutului societăților, unde componenta unei acțiuni aparține uneia din-

tre cele trei categorii obiecte, persoane sau idei. Aplicarea mecanismului sintezei acestor elemente demonstrează că toate acțiunile, activitățile sau faptele sunt rezultatul oamenilor, plus suma materialelor sau instrumentelor, plus suma ideilor din spatele acestor acțiuni. Obținerea civilizației depinde de întreaga activitate care rezultă din suma tuturor activităților făcute de om.

În ținutul unei persoane, civilizația își începe procesul cu un individ transformat, integrat în activitățile societății. „Tărâmul persoanelor” despre care vorbește Bennabi denotă suma tuturor relațiilor, constructive sau distructive, din cadrul unui grup anume și accentuează importanța acelor relații. În consecință, destinul societății în procesul său civilizațional este bazat pe natura sau calitatea relațiilor din acest sistem format de ținutul persoanelor.

Conform lui Bennabi, ținutul ideilor este format din idei pătrunse și derivate din surse seculare și sacre și funcționează ca model care orientează și ghidează către anumite valori și etici. În civilizația musulmană, ideile sunt pătrunse și derivate din Coran și sunna.

Bennabi a considerat civilizația ca fiind rezultatul unei idei dinamice (pline de viață) care mobilizează o societate precursoră civilizației pentru a intra în istorie și a construi un sistem de idei conform arhietipurilor sale.

Ținutul ideilor oferă viziune și modele originale societății pentru a-și formula și organiza civilizația și formează un prototip pe care toate persoanele dintr-o societate îl pot urma, indiferent de cultură. Este important pentru societate-

te ca ținutul ideilor să își asume orice rol constructiv din istorie. Ținutul obiectelor oferă unelte, canale, resurse naturale și instrumentele necesare pentru procesul de civilizare. Acesta oferă materialele necesare pentru mișcarea istorică a societății și exprimă poziția societății în procesul său civilizațional.

Bennabi susține că nicio activitate istorică nu poate exista în cadrul acestor ținuturi fără „rețeaua de relații sociale,” un concept strâns legat de percepția sa despre natură și dinamismul societății din perspective socio-culturale și istorice. Relația dialectică dintre aceste trei tărâmurii denotă și implică existența unei rețele de relații sociale. Acest tărâm oferă un minimum necesar de relații între aceste trei tărâmurii din orice acțiune care încearcă să construiască o civilizație. Cele trei tărâmurii nu pot funcționa fără rețeaua de relații sociale.

Din moment ce Bennabi s-a preocupat inițial de cum să reconstruiască societatea musulmană, să își revigoreze cultura sa și să o purifice de elementele negative moștenite de epoca declinului său, el accentuează nevoia de „independență a sociologiei”. Punctul de plecare pentru acea nouă sociologie este cel de a redefini „societatea”. El a insinuat că, în timp ce societatea naturală este o societate statică, societatea istorică este dinamică. El a susținut că unele caracteristici sunt comune tuturor tipurilor societăților istorice. Rețeaua de relații sociale unește membrii unei societăți și direcționează activitățile pentru a îndeplini o funcție comună care este misiunea specifică și vocația acelei societăți.

Capitolul III

Interpretarea lui Bennabi față de mișcarea civilizației

Bennabi a văzut ciclul civilizației ca „serii numerice care își urmează cursul lor în termeni similari, dar nu identici”, sugerând că civilizațiile acele particulare sunt ciclice și urmează un curs deja stabilit. Fiecare grup social imprimă caracteristicile sale specifice civilizației și fiecare civilizație are o identitate distinctă. Civilizațiile diferă prin condițiile sale psiho-temporale, dar se aseamănă prin tiparul general din istorie.

Bennabi a susținut că civilizația își începe ciclul când elementele sale fundamentale sintetizează în cadrul unei idei religioase și se încheie când acele elemente fundamentale nu se mai află într-o interacțiune dinamică.

Fiecare civilizație joacă rolul său în istorie până când începe declinul și se oprește din a dezvolta și conduce umanitatea. Altă civilizație începe din nou să își formuleze ciclul său din istorie. Acest proces tranzitoriu al civilizației justifică fenomenul ciclic din istorie.

Bennabi a susținut că orice societate, de-a lungul procesului de formare a civilizației, va urma un tipar definit, deja existent, către o transformare a civilizației. După completarea stadiului precursor civilizator, societatea din al doilea stadiu (stadiul civilizat) va parcurge 3 faze: sufletul (spirituală), rațiunea (rațională) și instinctul (instinctuală).

Noțiunea ciclică se poate adresa problemelor sociale prin determinarea poziției noastre în ciclul istoriei și să înțelegem cauzele declinului și potențialului pentru progres. Conceptul ciclic poate explica mișcarea civilizației și subliniază cadrul pentru a analiza și înțelege existența umană din societate.

Bennabi, care a dezvoltat această idee de la Ibn Khaldun, a sugerat că civilizația umană începe dintr-un punct dat și urmează un anumit model. În faza finală, valorile civilizației tranzitează și se îndreaptă spre alt loc. Această tranziție implică existența unui ciclu.

Bennabi a crezut că cele trei faze ale ciclului nu sunt mișcări spontane de la o situație la alta, ci reflectă transformări profunde și modificări asupra oamenilor și asupra societății. Circumstanțe excepționale sunt necesare pentru a genera sinteze organice istorice ale celor trei factori: umani, sol și timp. Această sinteză marchează nașterea unei societăți și coincide cu începutul acțiunii sale istorice. În acest punct, valorile sociale nu sunt încă o realitate concretă.

La începutul fiecărei civilizații o idee religioasă cultivă seminte pentru a genera mișcarea civilizației. Atunci, faza spirituală începe să domine viața individului și a societății. În timpul acestei faze, omul neintegrat va deveni un om integrat, când rețeaua de relații sociale se află în forma ei cea mai densă. Acest proces de condiționare organizează instincte într-o relație funcțională cu cererile ideilor religioase. Individul se implică în viață, în această nouă stare, bazată pe legile Spiritului.

Rețeaua de relații sociale atinge forma sa perfectă în timp ce ideea sa religioasă continuă să se extindă. În același timp, civilizația poate să se confrunte cu noi probleme și necesități, creând o nouă ordine sau standarde noi. Apoi, faza spirituală scade în intensitate o dată cu dezvoltarea societății, nașterea unor probleme materiale și extinderea civilizației, îndreptând civilizația spre o a doua fază (rațională). Rațiunea controlează, acum, toate activitățile în timp ce civilizația continuă să progreseze în istorie. În timp ce civilizația trece în faza rațională, societatea se bucură de rețeaua sa de relații bine dezvoltate, dar suferă din cauza unor anumite defecte.

În termeni psihologici, individul nu mai are control deplin asupra energiei sale vitale în timp ce își exercită funcțiile sale sociale. O parte din energiile și forțele societății suferă de inactivitate și altele cad în declin.

De-a lungul istoriei civilizației, procesul evoluției sale se manifestă asupra psihologiei individului și a structurii morale a societății, care încetează din a ajusta comportamentul individului. Când forțele raționale încep să piardă controlul asupra activităților indivizilor, civilizația se confruntă cu un nou context, unde forțele instinctive le domină pe cele spirituale și raționale. Civilizația se îndreaptă spre un stadiu post civilizație și valorile sale spre o nouă sinteză a omului, solului și timpului. În această a treia fază, rețeaua socială se dizolvă și ideile religioase sau societatea nu mai au control asupra instinctelor individuale. Haosul și fărâdelegea le vor lua locul. Instinctele sunt eliberate gradual pe măsură ce controlul asupra sufletului scade, și el, tot gradual.

Când instinctele sunt eliberate complet, destinul omului se află sub influența lor, începe al treilea stadiu al civilizației, și ideea religioasă încetează în a-și îndeplini funcția sa socială. În consecință, societatea se dezintegrează și marchează sfârșitul ciclului unei civilizații. Când inspirația sufletului cedează, muncă rațională are tendința de a se opri.

Bennabi a susținut că civilizațiile reprezintă cicluri relaționate care încep cu o idee religioasă și se sfârșesc când forțele instinctive domină forțele spirituale și raționale. El a crezut că acest ciclu complet al civilizației, cu cele trei faze ale sale, demonstrează forța vitală a civilizației și cum o transformă de la un stadiu la altul.

Cunoașterea fiecărei faze a evoluției civilizației și înțelegerea caracteristicilor sale ne vor oferi un cadru general al dezvoltării și evoluției.

Bazată pe categoriile societății oferite de Bennabi, o societate umană nu rămâne fixă într-un anumit moment al existenței sale. În schimb, ea se transferă de la o situație la alta, urmând valorile psihologice ale dezvoltării sale. Prin urmare, cunoașterea poziției societății în axa dezvoltării este indispensabilă pentru identificarea stadiului acelei societăți, problemelor și reușitelor sale legate de aceasta.

Pe axa reprezentării stadiilor dezvoltării, o societate istorică ocupă o loc anume, a spus Bennabi. Istoria revelează existența a trei stadii: societatea dinainte civilizației, societatea civilizată și cea de după civilizație. În orice moment, fiecare societate se află în unul din aceste trei stadii speci-

fice și este caracterizată de valori specifice. El a folosit interpretarea psihosocială pentru a explica călătoria istorică a unei societăți spre descoperirea caracteristicilor lumii musulmane actuale.

Bennabi a văzut individul din societatea precursoră civilizației ca un om natural (*homonatura*) care este gata, precum beduinul arab din timpul erei Profetului Muhammad, să intre în ciclul unei civilizații. O societate existentă dinaintea civilizației are nevoie de o forță conducătoare pentru a motiva facultățile civilizate.

Deși societatea deține elementele primare de civilizație (omul, solul și timpul), ele nu se pun în mișcare fără forța ideii religioase. Fără interacțiunea dinamică dintre om, sol și timp în cadrul unei idei religioase, societatea nu se va supune procesului de civilizare, nici nu va suferi transformări psiho-sociale.

Dezvoltarea psiho-socială a individului și a societății va permite o mișcare de civilizare deoarece capacitățile societății sunt ținta unui proiect social. Când societatea civilizată începe să se schimbe pentru a-și atinge scopurile, civilizația sa începe să se nască. Stadiul civilizației reflectă abilitatea unei societăți de a organiza sau formula propria sa viziune despre lume și cultură. Când omul este pregătit să inițieze un proces civilizator, rețeaua de relații sociale este mai puternică. În acest context, societatea își protejează civilizația sa și poate să mențină ritmul dezvoltării sale. Toți oamenii, în acest stadiu, se pot bucura de protecția societății, și societatea își îndeplinește funcția sa civilizatoare.

Când societatea atinge stadiul post-civilizație, nu mai este dinamică și își pierde capacitățile sale de a se civiliza, intrând în declin. În consecință, ideea religioasă se oprește din a sintetiza valorile civilizației și rețeaua relațiilor sociale degenerază. Totuși, căderea nu reprezintă un destin garantat. Altă acțiune civilizatorie poate opri acest destin al societății și să schimbe cursul declinului.

Odată ce societatea și-a pierdut cadrul său cultural, ținutul ideilor sale intră într-o stare de haos și cultura sa nu mai este una civilizată.

Bennabi a constatat confuzia despre stadii și înțelegerea greșită a caracteristicilor sale în rândul savanților. Confuzia despre stadii va complica orice efort de a rezolva problemele societății.

Bennabi a încercat să rezolve problemele situației actuale din lumea musulmană, vizualizând-o în stadiul al treilea, unde societatea a pierdut gândirea sa originală și comportamentul, comparativ cu alte stadii. Pentru a rezolva problemele sale, societatea trebuie să își recâștige originalitatea și comportamentul dinamic prin crearea unui nou om care este eliberat de caracteristicile omului post-civilizație. Ulterior, el poate intra într-o nouă sinteză cu timpul și pământul, și să încorporeze o idee religioasă. Bennabi a susținut nevoia de a ști stadiul istoriei și cauzele încetinelii sau a dezvoltării. Problemele sociale sunt istorice: ceea ce este convenabil pentru o societate aflată într-un anumit stadiu al dezvoltării sale pot fi dăunătoare într-o altă etapă.

Bennabi a abordat de asemenea evoluția societății dintr-o perspectivă psihosociologică și a introdus conceptul societății cu trei etape de dezvoltare ale societății: etapa obiectelor, etapa oamenilor și cea a ideilor. El a prezentat conceptul general de relație dialectică dintre ținutul oamenilor, obiectelor (lucrurilor) și ideilor care dau înțeles conceptului de trei epoci.

Bennabi a spus că fiecare societate are propriul său univers cultural complex unde ținutul obiectelor, al persoanelor și ideilor se întrepătrund cu acțiunea societății. Ținutul nostru este întotdeauna superior celorlalte două.

Societatea își formulează, în primul stadiu, judecățile sale și deciziile conform criteriilor impuse de ținutul obiectelor. Natura și calitatea judecăților fac subiectul nevoilor primitive ale omului și îl plasează, îi oferă rădăcini în ținutul obiectelor. Bennabi a susținut că societatea umană experimentează epoca obiectelor în epocile precursorare civilizației și ulterioare acesteia. În societatea musulmană de astăzi, aceasta afectează nivelurile politice, intelectuale, sociale, morale și psihologice. La nivelurile morale și psihologice, când cultura este centrată pe obiecte, obiectul se află în vârful scării valorilor, iar judecata va fi cantitativă mai degrabă decât calitativă, și totul va fi judecat la scara obiectelor, nu a valorilor.

În a doua perioadă, societatea își formează judecățile conform standardelor unui model uman sau exemplu, derivând din ținutul oamenilor, nu al obiectelor. În această perioadă, ținutul ideilor și al obiectelor ar trebui să acompanieze ținutul persoanelor.

Bennabi a prezentat societatea din *Jahili* (perioada pre-islamică arabă) ca un exemplu al centralizării ideilor în ținutul persoanelor, care a fost limitat de granițele tribale. În societatea musulmană actuală există o interfață între despotismul obiectelor și al persoanelor, despre care Bennabi a spus că este dăunătoare în special pentru nivelurile politice și morale.

Autorul crede că acest concept al celor trei perioade este o unealtă importantă pentru a măsura mișcarea societății de-a lungul istoriei și de a măsura mișcarea valorilor conducătoare ale societății dintr-un moment specific pentru a ști dacă societatea se află în ascensiune sau declin. Acțiunea societății ar trebui văzută ca o activitate integrată, unde spațiul obiectelor se amestecă cu cele două ale persoanelor și ideilor. Un ținut le domină pe celelalte două, făcând diferența între o societate și cealaltă cu privire la gândire și comportament.

Conceptul celor trei perioade ar putea fi folosit ca o scară pentru a măsura maturitatea psiho-socială a unei societăți, direcția procesului său civilizator, organizarea activităților sale și transferul valorilor de la un stadiu la altul, de-a lungul istoriei. Mai mult, dominarea unui tărâm asupra celorlalte două arată unde este localizată societatea în mișcarea ei istorică.

Perioadele reprezintă valori sociale și împrejurări culturale care domină și influențează societatea în orice moment al dezvoltării sale.

Bennabi a poziționat lumea musulmană în stadiul aprioric civilizației, unde aceasta se luptă să intre într-un nou proces civilizator. El interpretează pendularea civilizației prin diferite niveluri de analiză pentru o înțelegere comprehensivă a procesului dinamic al civilizației din istorie. Conceptele sale despre ciclicitate, cele trei stadii și cele trei epoci reprezintă o analiză pe mai multe niveluri ale aceluiași fenomen.

Dezvoltarea societății, în procesul său civilizator este înregistrat calitativ și cantitativ, spune Bennabi, prin rețeaua sa de relații sociale, care indică stadiile societății de-a lungul cursului istoriei. El a susținut că orice proces civilizator începe înainte ca cele trei arii să se dezvolte. Formarea ținutului persoanelor este o condiție pentru formarea unei rețele de relații sociale. Societatea funcționează atunci, în timp ce ținuturile ideilor și al obiectelor sunt încă simple.

Ținutul persoanelor se schimbă în acel moment și se integrează în noua ordine a relațiilor. Rețeaua relațiilor sociale începe să funcționeze în timp ce celelalte două ținuturi, ale ideilor și obiectelor, sunt încă imature.

Ținutul ideilor joacă rolul de protector social, în timp ce este strâns legat de rețeaua relațiilor sociale. O societate care se supune reconstrucției este imposibilă fără aceste relații sociale. Ținutul ideilor, doar prin sine, nu poate justifica dezvoltarea sau decăderea unei civilizații. Mai degrabă, trebuie să integreze rețeaua relațiile sociale și să fuzioneze cu ea. Istoria societății nu e nimic mai mult decât istoria rețelei relațiilor noastre sociale, create la început de o idee religioasă.

Capitolul IV

Rădăcinile abordării lui Bennabi față de civilizație: dimensiunea socială internă

Folosind definiția lui Ritzer pentru dimensiunea socială internă, acest capitol se concentrează pe impactul acestor factori asupra abordării lui Bennabi.

Schița biografică a lui Bennabi este disipată și autobiografia acoperă perioada de la nașterea sa din 1905 până în 1939. Sursele limitate care acoperă restul vieții sale sunt suplimentate de cărțile sale, scrierile contemporanilor săi și înregistrările istorice din era sa.

Malek Bennabi s-a născut în 1905, într-o familie săracă din estul Algeriei. Mediul islamic care i-a format personalitatea sa a protejat, de asemenea, musulmanii algerieni în timpul presiuni coloniale asupra culturii și civilizației lor.

„Poveștile pioase” ale bunicii „mi-au format în mod inconștient personalitatea și prin intermediul lor am știut că binecuvântarea se află în zenitul valorilor și eticilor islamului.”

Sub dominația franceză, el a fost martorul unei migrări colective a multor familii native, inclusiv a propriilor sale rude, din Algeria către țările arabe estice.

Acest protest față de dominația colonială a schimbat dramatic structura economică și socială a Algeriei. Mediul tradițional islamic a degenerat, viața tradițională s-a dezintegrat și existența colectivă era în pericol. Bennabi a rea-

lizat care era importanța relațiilor sociale la nivelul micro din familie și la nivelul macro al societății.

În comunitatea lui Bennabi, *zawiyah*, o instituție tradițională, a jucat un rol esențial în prezervarea învățăturilor islamice după declinul civilizației islamice, așa cum s-a întâmplat în cazul educației și literaturii formale arabe. Povestitorii au prezervat cultura populară, în timp ce moscheea și școlile au jucat un rol important în educația lui Bennabi. El a învățat gramatica limbii arabe, literatură, poezie, jurisprudență și teologie.

În prima sa carte, Bennabi a reinterpretat temele principale ale Coranului și a elaborat teoriile sale cu privire la diferite domenii sociale și culturale. Teza sa centrală despre religie i-a ghidat analiza către esența și rolul său din acest proces civilizațional. Pentru Bennabi, religia este imprimată în ordinea universului ca o lege care caracterizează spiritul uman. Bennabi a descoperit islamul în perspectiva sa universală când, mai târziu, a întâlnit mulți gânditori musulmani și activiști în Franța. El a considerat islamul o religie, un stil de viață, un generator social, cultură și civilizație.

Problema educațională din lumea musulmană era o temă principală care îl preocupa pe Bennabi. Viziunea, metodologia, mijloacele și funcția lipseau, în mod special în Algeria sub conducerea colonială opresivă. Cele două sisteme educaționale i-au insuflat în minte și suflet nevoia de căutare a motivelor decadenței sistemului tradițional și dezvoltarea sistemului modern de educație (francez și occidental). În timp ce primul se afla în stadiu teribil, cel din urmă se extindea. Acesta se bucura de metodologii dez-

voltate și de o viziune clară și a câștigat protecția regimului colonial. Deși viziunea sa secularizată și misiunea cu caracter occidental contrazicea cadrul civilizațional islamic, aceasta este o dihotomie care a captat atenția lui Bennabi de-a lungul vieții și carierei sale.

Bennabi a observat și a înregistrat schimbările care au loc în viața și gândirea din mediile europene și alegeriene musulmane. Cele două contexte au influențat conceptele sale cu privire la omul simplu, al naturii și omul civilizat. El a experimentat noi curente de gândire din cercurile musulmane intelectuale.

Mișcarea *Ulama* a fost fără precedent, în societatea algeriană, în abordare și metodă cu privire la reformele societății.

Trecutul lui Bennabi ca cetățean al unei Algerii colonizate, student în două sisteme educaționale, și contactul cu coloniștii europeni au conturat ideile sale despre colonizat și cel care colonizează și despre conceptul de „colonizare” ca unealtă de a analiza situația psihologică a musulmanilor din ziua de astăzi.

Cunoștințele lui Bennabi despre gândirea europeană i-a stârnit conștiința politică și intelectuală, și interesul său s-a îndreptat de la inginerie către filosofie și științele sociale, și în consecință către gândirea islamică reformistă, mișcarea decolonizării, și eforturile de renaștere în Algeria și lumea musulmană. El a realizat importanța mișcării *Ulama* în Algeria și a propagat ideile *islah* (reformei) și unitatea Maghrib (Afriicii de Nord). Bennabi a fost impresionat de mișcarea reformistă *Ulama* pentru o societate independen-

tă algeriană și liberă până când aceștia au cedat conducerea socială în mâna politicianilor. El a crezut în importanța activităților culturale și educaționale mai mult, în detrimentul activismului politic.

Ca refugiat politic în Egipt, Bennabi a stabilit conexiuni cu instituțiile tradiționale și intelectuale, influențând intelectualii arabi să se concentreze pe problemele renașterii civilizației în comunitatea musulmană. Bennabi a murit în Algiers în 1971, lăsând moștenirea celui mai mare gânditor musulman pe care Algeria l-a produs vreodată în timpurile moderne.

Conexiunile lui Bennabi au fost determinate de *Mu* în dimensiunea sa socială internă. El a crezut în lucrul în echipă, în legăturile puternice cu intelectualii musulmani și în lumea în dezvoltare pentru a rezolva problemele complicate ale subdezvoltării. Legăturile sale puternice cu mișcarea reformistă din lumea musulmană au fost reprezentate de *Ulama*.

Loialitatea lui Bennabi față de islam și admirația lui Ibn Khaldun au creat cadrul analizei sale asupra complexului de inferioritate al intelectualilor musulmani față de cultura occidentală. El a spus că intelectualii culturii tradiționale (*Ulama*) nu ar putea să îndeplinească misiunea sa importantă în istorie din cauza cadrului erei *al-Muwahhid* (a monoteiștilor, unitarienilor) *Ulama* s-a concentrat pe puritatea și preservarea învățăturilor islamice și s-a preocupat de schimbarea sufletelor și mentalității celor care vin din cultura *al-Muwahhid* către o nouă cultură.

Bennabi a fost influențat de unii savanți și scriitori musulmani timpurii cum ar fi Ibn Taymiyyah, Ibn Khaldun, Ibn Abd al-Wahhab și s-a considerat a fi produsul aceluiași lanț de reformiști. După experiența sa în alte țări arabe, el și-a extins analiza sa pentru a include și alte idei religioase și a examinat alte explicații diferite despre fenomenul social și rolul religiei în schimbarea istorică.

Capitolul V

Rădăcinile abordării lui Bennabi față de civilizație: dimensiunea socială externă

Conform abordării meta-teoriei, factorii externi sociali se concentrează pe analiza la nivel macro și se adresează aspectelor obiective. Aceștia se îndreaptă spre instituții și spre rădăcinile istorice ale gândului. Factorii marchează o dimensiune a lui *Mu* care se mută către nivelul macro pentru a privi către societatea mai largă și a impactului său asupra dezvoltării teoretizării. Dimensiunea socială externă pune accent pe relația dintre procesul de teoretizare și diverse instituții, structuri ale societății și alte activități sociale care au relație directă sau indirectă cu dezvoltarea abordării sau teoriei.

Bennabi a dorit să rezolve problemele civilizației islamice în contextul colonizării și procesului de eliminare a acestuia folosind sociologia pentru a înțelege contextul social și istoric mai extins. Bennabi a crezut că colonialismul a făcut parte dintr-o întreaga agendă occidentală și a avut nevoie de un răspuns civilizațional din înăuntru.

Științele occidentale ale antropologiei, arheologiei și sociologiei au contribuit la asigurarea misiunii lor presupusă de a civiliza indigenii, barbarii și primitivii. Asemenea termeni erau folosiți pentru a denota oamenii colonizați și civilizațiile. A urmat dihotomia distincției dintre civilizație și alții, impunând expansiune și dominanță prin standarde străine. A împărțit oamenii și a fragmentat țările musulmane de-a lungul liniilor etnice și lingvistice, punând în pericol, dacă nu chiar distrugând unitatea *Umma*.

Societatea algeriană din era de dinaintea colonialismului se afla în stadiul post-civilizație. Din punct de vedere sociologic, era stabilă cu nivel mai înalt de dezvoltare decât a avut de-a lungul întregii ere coloniale. Algeria s-a bucurat de o viață armonioasă, de stabilitate politică, progres economic, creativitate culturală, armonie socială și literatură. Comunitatea ei (*Ulama*) a răspândit învățăturile și educația islamică și a conservat identitatea algeriană.

Din nefericire, dezvoltarea și prosperitatea nu au durat. Mișcarea colonială a traversat patru stadii importante care și-au lăsat semnele asupra viitoarelor generații din societatea algeriană.

Stadiul cucerii și al rezistenței (1830 – 1848) a început cu o politică a „ocupației limitate” de către Franța. Politica a intenționat să izoleze algerienii de rezistență și să le schimbe structura socială, politică, economică, culturală și religioasă.

Al doilea stadiu al rezistenței și al intensificării coloniale (1847 – 1871) a împărțit Algeria și a subjugat nativii algeri-

eni. Colonizarea totală și stadiul consimțământului nativ (1871 – 1919) a continuat să oprească musulmanii algerieni și a extins populația colonistă. În stadiul trezirii algeriene (1919 – 1962), colonizarea și-a atins zenitul, în timp ce reformismul panislamist și renașterea a apărut între intelectualii nativii și politicieni.

În cele din urmă, apelul puternic al islamului, care de-a lungul secolelor a oferit algerienilor un simț al identității colective, a mobilizat din nou între anii 1920 și 1930. În timpul celui de-al patrulea stadiu al colonizării, conflictul dintre nativi și conducerea colonială era deja în faza cea mai gravă.

În viziunea lui Bennabi, Algeria se afla în stare de haos de trei secole, comparativ cu istoria glorioasă și standardele civilizației islamice. Haosul intern și aspectele externe formează dialectica colonizării și colonialismul. Pentru Bennabi, colonialismul a contribuit la haos prin prezența sa directă în toate sferele și aspectele vieții. Pentru a îndeplini obiectivele colonialismului, în special în lumea musulmană, colonialismului a ținut să oprească orice proces civilizator prin stabilirea unei dihotomii artificiale între componentele societății.

Ca răspuns, naționalismul Algerian s-a dezvoltat sub eforturile duble ale *Ulama* la nivel religios-intelectual și sub politicieni la nivel politic, demonstrând relația dintre paradigma lui Bennabi și cele două paradigme ale decolonizării: reformistă și modernistă.

Bennabi a crezut că pentru a rezolva problemele colonizării trebuie să rezolvăm probleme primare aflate la baza întregii crize, începând cu un cadru integrativ. Paradigma civilizațională a lui Bennabi ar analiza condițiile umane și schimbările sociale din cadrul civilizației ca un cadru comparativ.

Capitolul VI

Rădăcinile abodării lui Bennabi față de civilizație: dimensiunea internă intelectuală

Studiul discută factorii interni intelectuali care formează a treia dimensiune a meta-teoriei în subtipul său *Mu*. Acesta leagă studiul factorilor cognitivi de domeniul civilizației și este intern necesară pentru domeniul de studiu al lui Bennabi, pentru a rezolva problemele din lumea musulmană. Acesta identifică paradigmele majore cognitive, școlile de gândire, schimbările de paradigmă și uneltele meta-teoretice generale pentru a analiza teoriile existente și pentru a dezvolta altele noi.

Cele două mari paradigme au dominat studiul civilizației: filosofia istoriei și științele sociale. Bennabi a considerat studiul civilizației ca fiind un domeniu unic a cărui metodologie și concept derivă din științele sociale. Cu ajutorul cunoștințelor sale despre Coran și studiul religiilor, el a putut să evite conceptele seculare și materialiste despre cunoaștere și schimbarea istorică. Folosirea dimensiunii interne intelectuale *Mu* în acest studiu a ajutat la descoperirea conștientizării lui Bennabi cu privire la paradigmele dominante în studiul civilizației.

Acest capitol aplică conținutul analizei pentru a trasa unele idei pentru gânditorii originali. Analiza paradigmelor dominante și diverselor școli și perspective stabilesc legăturile dintre conceptele lui Bennabi, termeni, metode și originile sale în domeniile relaționate și școlile dominante de gândire din timpul vieții sale și de-a lungul istoriei.

În cadrul paradigmei filosofiei istorice, trei școli impart studiul civilizației cu paradigmele relaționate: viziunea cicăă, a progresului și viziunile simple ale omenirii. Paradigmele formează viziunile principale ale schimbării istorice din condițiile umane dar și școlile principale care au abordat problema civilizației prin observarea și conceptualizarea modelelor din cadrul schimbărilor istorice.

Școala secolului al XIX – lea a progresului istoric, cu Hegel, Comte și Marx fiind savanții care le conduceau, au văzut istoria ca fiind progresivă și au contribuit la studiul civilizației. În metoda dialectică a lui Hegel, istoria este povestea progresului civilizației și a libertății umane. Marx, cealaltă figură dominantă în școala progresului istoric, era inspirat de gândirea lui Hegel. În timp ce Hegel a folosit dialectica minții, Marx a folosit dialectica mijloacelor economice.

Influențat de progres, Comte a aplicat teoria lui Darwin despre evoluție și dezvoltarea științelor fizice asupra condițiilor umane și schimbării istorice.

Contribuția principală a școlii cu privire la scopul acestei cercetări se află în explicația sa despre mișcarea istorică, stadiile sale și cauze.

Bennabi a susținut că majoritatea istoricilor au încercat să pună cap la cap mai degrabă evenimente istorice, în loc să dezvolte un cadru pentru interpretarea rațională a acestor evenimente. El a observat o legătură între noțiunea lui Hegel despre contradicție sau dialectică și ideea marxistă despre contrazicerea cauzelor care generează schimbări sociale sau economice. Bennabi a recunoscut ideile lui Hegel drept catalizator pentru schimbare și i-a lăudat pe marxiști pentru analiza lor dialectică.

Bennabi a considerat că teoria lui Marx despre nevoile umane explică dinamica nașterii unei civilizații.

Bennabi a criticat școala progresului istoric pentru că ar fi mai mult teoretică decât istorică și pentru bazele sale eurocentrice. Școala s-a concentrat pe unele variabile ale schimbării istorice și a neglijat complexitatea civilizației ca un fenomen multifacțat. El a fost influențat în continuare de școala ciclică, pentru care Ibn Khaldun și Toynbee au fost savanții conducători. Bennabi s-a văzut pe sine ca successor al abordării lor și a metodologiei acestora. Școala a distins tiparele din schimbarea istorică și le-a conceptualizat ca fiind ciclice. Savanții au ajuns la tiparele universale ale schimbărilor istorice după examinarea datelor istoricilor.

În *Muqaddimah*, Ibn Khaldun a fost un pionier în investigarea istoriei pentru a-i detecta legile și modelele. Studiul său despre natura societății și schimbarea socială i-au condus către dezvoltarea a ceea ce el a numit *'Ilm al-'Umran*, știința civilizației, unde generațiile și procesele contribuie către direcția unei civilizații.

Conceptul său despre '*Asabiyyah* (solidaritatea socială) este forța care motivează schimbarea istorică cu privire la nașterea, creșterea și dezintegrarea unor dinastii sau state.

Toynbee a văzut istoria lumii ca o succesiune a civilizațiilor și le-a considerat a fi rezultatul provocării dialectice și răspuns și stadii de creștere și declin. El a accentuat natura civilizației ca „întregul” sau unitatea inteligibilă de studiu a schimbării istorice. Ca și Ibn Khaldun, el a fost un determinist care a conceptualizat un proces de civilizare care trebuie să se termine cu prăbușirea și declinul unei civilizații.

Mulți savanți au fost de acord cu faptul că Bennabi este al doilea Ibn Khaldun prin ideile sale, metodă și preocupări. Ambele noțiuni de cauzalitate din istorie și ciclul civilizației i-au atras atenția lui Bennabi. El a crezut că noțiunea mișcării ciclice permite discuția despre condițiile dezvoltării progresive și despre factorii declinului. Bennabi a transcendat starea lui Ibn Khaldun, ca unitate inteligibilă a studiului socio-istoriei pentru a folosi civilizația ca unitate de studiu istoric.

Toynbee a folosit civilizația ca unitate a studiului istoric, noțiunea sa despre ciclicitate și formularea sa despre provocare și răspuns au influențat, de asemenea, abordare lui Bennabi.

Bennabi a folosit metodologia științelor sociale pentru a analiza evenimentele sociale ale timpului său și pentru a discuta rolul religiei în procesul civilizator. Pentru Bennabi, sociologia și psihologia erau necesare pentru a

stârni renașterea islamică. El a văzut religia ca fiind sintetizatorul valorilor sociale și catalizatorul pentru ca civilizația să intre într-o interacțiune dinamică.

Bennabi a văzut omul drept instrumentul principal al civilizației care produce schimbarea. El era nesatisfăcut de cele două paradigme dominante ale filozofiei istorice și ale științelor sociale, de cele trei școli și de abordări diferite ale studiului civilizației.

Capitolul VII

Rădăcinele abordării lui Bennabi față de civilizație: dimensiunea externă intelectuală

A patra dimensiune a *Mu* în meta-teorie include factorii externi intelectuali ca o alternativă la alte discipline academice pentru idei, unelte, concepte și teorii în analizarea teoriei.

Dimensiunea externă intelectuală se concentrează pe influența științelor și domeniilor de cercetare care sunt considerate în mod tradițional externe studiilor civilizațiilor. În cazul lui Bennabi, dimensiunea externă intelectuală implică impactul Coranului și Sunna, gândirea reformistă religioasă din lumea musulmană, psihologia, științele naturale, filosofia și alte activități intelectuale externe pentru studiul civilizației și cele două paradigme tradiționale dominante ale sale.

Bennabi a produs o exegeză coranică și o interpretare bazate pe descoperirile științifice moderne și dezvoltările din științele sociale.

În procesul de explicare a concepției ciclice a schimbărilor istorice, Bennabi a făcut referiri la Coran pentru a explica lucrarea ideii religioase din procesul de civilizare și credibilitatea principiului coranic din istorie. El a examinat modul în care religia transformă personalitatea umană și cum dirijează procesul de civilizare.

Motto-ul lui Bennabi era versetul coranic: „Dumnezeu nu schimbă nimic la un popor până ce acesta nu-și schimbă ce are în suflet.”

Acesta cuprindea analiza statutului uman și dominanța factorului uman în schimbarea istorică și a condițiilor umane. Bennabi a susținut că pentru a iniția un proces civilizator, societatea trebuie să schimbe statutul uman de la stare sa brută, naturală la cea a unui individ îmbunătățit.

Principiile coranice ne ajută să înțelegem schimbarea istorică și rolul religiei în acest proces, în timp ce investigarea istorică ne ajută să demonstrăm principiile coranice și oferă dovezi empirice. Bennabi s-a opus gândirii moderniste sau spiritului secular care nega că religia ar avea vreun rol activ în civilizația umană. El a căutat să demonstreze că Coranul și Revelația, așa cum sunt afirmate în învățăturile tuturor profeților, sunt o parte integrală a civilizației umane.

Pentru a rezolva problema regresului din lumea musulmană, ar trebui să considerăm permanente tiparele din istorie, menționate în Coran și explicate de Ibn Khaldun în noțiunile sale ciclice despre schimbarea istorică, tiparele universale și legile din istorie. Coranul și sunna, în contextul *Mu*, erau factorii principali externi intelectuali care au influențat abordarea lui Bennabi față de civilizație.

Gândirea reformistă din lumea musulmană a adoptat ideile de *islah*, *tajdid* și *nahdad*, mărcile mișcării (reforma, reînnoirea și renașterea). Ele erau expresia unei noi paradigme care a apărut la jumătatea secolului al XVII – lea. Mișcarea lui Ibn Abd al-Wahhab a căutat să revitalizeze viziunea fundamentală și originală a islamului, unde ideea unicității ancora toate celelalte principii dinamice. Al-Afghani, celălalt mentor al gândirii reformiste din lumea musulmană, a aparținut aceleiași paradigme reformiste, susținând că învățăturile pure ale islamului erau necesare pentru ca orice fel de renaștere sau reformă să aibă succes. Bennabi a adoptat ideile fundamentale ale acelei mișcări, cu privire la și din prisma aspectelor ei fundamentale.

În Algeria, reformiștii nu au abordat acest regres dintr-o perspectivă comprehensivă. Bennabi a apelat la psihologie pentru o abordare sistematică, dorind să înțeleagă cum s-ar putea schimba și dezvolta personalitatea umană odată cu obiectivul atingerii procesului civilizator. El a avut nevoie să înțeleagă cum pot intra ideile religioase în sinteză cu valorile sociale și viziunea umană elevată.

Bennabi i-a susținut pe Freud și Jung cu privire la poziția și funcția religiei, încorporând psihologia dezvoltării umane de la Piaget.

Bennabi a scris că ideea religioasă eliberează sufletul uman de legile instinctelor și îl subordonează legii spiritului. Religia direcționează comportamentul individului spre forțele ei/lui vitale și permite societății să participe la activități comune. Freud l-a ajutat pe Bennabi să înțeleagă rolul psiho-temporal al religiei în schimbarea laturei intrinseci a personalității umane și în direcționarea puterilor vitale ale indivizilor și grupurilor către un rol pozitiv în procesul civilizator.

Când ideea religioasă conduce procesul civilizator își pierde rolul său dinamic, procesul de civilizare al societății degenează și cedează în a lucra la unison cu ideea sau arhetipurile sale. Deși Bennabi a derivat conceptul de stadii în principal de la Ibn Khaldun, el a aplicat psihologia dezvoltării moderne de a analiza progresul psihosocial al societății. Influențat de Piaget, el a pus accent pe ideea că societatea și individual par să se supună acelorași trei etape istorice: perioada obiectului, perioada persoanei și a ideii.

Filosofia era cel de-al patrulea factor intelectual care a influențat abordarea lui Bennabi față de civilizație. Filosofia, gândirea carteziană și discursul modern au fost sursele sale externe, inclusiv ideile lui Ibn Tufayl, Daniel Defoe, Ibn Rushd și al-Ghazali. Unul din cele mai importante împrumuturi făcute de Bennabi de la Descartes a fost metoda sa analitică. El a aplicat, două mecanisme analitice diferite,

dar strâns legate, pentru a studia elementele structurale ale civilizației și funcția acelor elemente în cadrul procesului de civilizare.

Bennabi a fost unul dintre puținii teoreticieni care au abordat civilizația ca pe un fenomen cu aspecte multiple. Contribuția sa poate fi considerată drept o dezvoltare importantă și o alternativă la paradigmele tradiționale fragmentate și contradictorii. Bennabi este important ca un constructor de sistem și teoretician al abordării interdisciplinare.

Factorii externi sociali l-au ajutat pe Bennabi să determine punctul de începere pentru studiul civilizației. Grija sa față de situația din Algeria și din lumea musulmană din timpul vieții sale l-au condus către formularea abordării sale unei soluții adecvate pentru diferitele probleme din societatea sa și cu care se confrunta comunitatea. La nivel metodologic, Bennabi a aplicat metodele istoricismului, în timp ce la nivelurile intelectuale și cognitive, el a integrat și împrumutat din discipline diferite pentru a se adresa unor trei dimensiuni principale legate de civilizație: istorică, socială și culturală.

Factorii externi intelectuali includ Coranul și Sunna, gândirea reformistă religioasă în lumea musulmană, psihologie, științele naturale, filosofie și alte activități externe intelectuale domeniului de studiu și cele două paradigme tradiționale dominante.

Ar trebui să se pună mai mult accent pe abordarea interdisciplinară față de studiul civilizației pe care Bennabi l-a formulat și dezvoltat și pentru adoptarea abordării meta-

teoriei în studierea formulării și dezvoltării de idei, abordări, teorii și domenii de cercetare pentru ca potențialul său să ofere o percepție comprehensivă a genezei și augmentarea cunoștințelor.

Despre autor

BADRANE BENLAHCENE este profesor asociat de studii civilizaționale și filosofia istoriei în cadrul Departamentului de Filosofie, Universitatea Batna, Algeria și în cadrul Departamentului de Studii islamice, Facultatea de Arte, Uiversitatea Regele Faisal, Al-Ahsa, Arabia Saudită.

El este un expert în ceea ce privește lucrările lui Bennabi, publicând articole în mai multe jurnale și a prezentat lucrări despre Bennabi și studii civilizaționale la conferințele din Algeria, Maroc, Arabia Saudită și Malaezia.

website: <http://drbadrane.com>

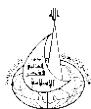
IIIT Books-In-Brief Series reprezintă o colecție veritabilă a publicațiilor cheie ale Institutului, scrise într-o formă condensată pentru a oferi cititorilor înțelesul de bază al conținutului principal al originalului.

Intellectual și savant algerian renumit, Malek Bennabi (1905 – 1973) era preocupat să descopere cauzele declinului islamic și motivele succesului civilizației occidentale și a reușitelor acesteia. Problema cheie pe care a teoretizat-o nu se află în Coran sau în religia islamică, ci în musulmani însăși.

Studiul investighează abordarea lui Bennabi față de civilizație folosind metodologia meta-teoriei pentru a examina teza sa și a aduce lumina asupra unuia dintre cele mai intrigante elemente din teoria sa, și anume că civilizația este guvernată de factori socio-intelectuali și interni-externi și că o ecuație poate fi generată pentru civilizația însăși.

Această ecuație $om + pământ + timp = civilizație$, și din care religia formează catalizatorul important, este analizată și semnificația sa este evaluată în termenii inversării declinului islamic. Ceea ce este clar în mod aparent este că pentru Bennabi, Omul reprezintă forța centrală din orice proces civilizator și fără el celelalte două elemente nu au valoare.

Cu privire la rezultate, convingerea infailibilă a lui Bennabi că dacă musulmanii nu își vor schimba condiția lor spirituală, ei nu pot face nicio schimbare importantă, cu efect de lungă durată în societate este reflectată în versetul coranic: „Dumnezeu nu schimbă nimic la un popor până ce acesta nu-și schimbă ce are în suflet.” (13:11)

Institutul Internațional
de Gândire Islamică